

Рябий Сергій Михайлович,
начальник Управління взаємодії з
Державною прикордонною службою
України Міністерства внутрішніх справ
України, кандидат юридичних наук

ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ В ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД І МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР

Історію боротьби з корупцією в Україні можна поділити на такі періоди:

– 1991 – перша половина 1994 р. – формування проблеми боротьби з корупцією та введення її до рангу актуальної;

– друге півріччя 1994 – 1995 р. – «лобова атака» на корупцію (Укази Президента України «Питання боротьби з корупцією та іншими злочинами у сфері економіки» від 27.08.1994 № 484/94, «Про невідкладні заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю» від 21.07.1994 № 396/94);

– 1995–2000 р. – координація зусиль проти корупції (Закон України «Про боротьбу з корупцією» від 5.10.1995 року, Постанова Верховної Ради України «Про концепцію (основи державної політики) національної безпеки України» від 16.01.1997 № 3/97-ВР, Указ Президента України «Про Національну програму боротьби з корупцією» від 10.04.1997 № 319/97;

– 2001–2005 р. – псевдопротидія корупції (трейдерська діяльність, фінансові спекуляції, некероване покриття витрат державного бюджету, сумнівне нарахування ПДВ);

– 2005–2010 р. – значна активізація боротьби з корупцією (План заходів щодо реалізації Концепції подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності» та державної антикорупційної політики на період до 2011 р.);

– 2010–2014 р. – імітація антикорупційних реформ (утворення Національного антикорупційного комітету, Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7.04.2011, Національна антикорупційна стратегія на 2011 – 2015 р.);

– з лютого 2014 р. – реформа антикорупційної діяльності з урахуванням вимог міжнародних організацій [2, с. 71].

Сутність корупції полягає в тому, що: корупція розглядається як діяльність; така діяльність пов'язується із протиправним використанням службових повноважень; сфера цієї діяльності обмежується сферою публічного управління; її відзначає чітко визначена корислива (матеріальна) спрямованість.

Різновиди корупції:

– західноєвропейська модель. Для неї характерний низький рівень корупції. Вона сприймається суспільством як явна аномалія, пов'язана з порушенням закону.

– азійська модель. Корупція тут пов'язана з історією, культурою, традиціями, що зумовили функціонування держави.

– африканська модель. Для цієї моделі характерна ситуація, коли влада продається групі основних економічних кланів, що домовилися між собою, й обслуговує їх, або політичними засобами забезпечує надійність їх існування.

– латиноамериканська модель. Завдяки корупції тіньові й криміналізовані сектори економіки досягають могутності на державному рівні.

Основними нормативно-правовими актами, що регулюють запобігання корупції, є Закони України «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про запобігання корупції», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодонабувачів юридичних осіб та публічних діячів», «Про прокуратуру», «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення».

Комплексне реформування системи протидії корупції повинно відбуватися відповідно до міжнародних стандартів та успішних практик іноземних держав і гармонізувати законодавство України з європейськими стандартами.

Розкриваючи особливості протидії з корупційними проявам у зарубіжних країнах, можна сформулювати уявлення про основи передової національної антикорупційної стратегії, розвиток якої необхідний в сьогоденній Україні:

– сильна політична воля еліти держави до протидії корупції і сформована на її основі єдина державна політика у сфері боротьби з корупцією, яка б включала комплекс заходів державного, політичного, економічного, соціального і правового характеру;

– організований соціальний контроль з боку громадянського суспільства за всією системою державного адміністрування (неодмінною умовою для цього є створення атмосфери прозорості) і забезпечена можливість порушення в цих рамках кримінального переслідування правопорушників. Важливу роль тут відіграють дійсно незалежні засоби масової інформації;

– жорстка підзвітність політичних еліт, перед реально незалежним органом, що здійснює моніторинг чистоти діяльності посадових осіб, а також наділений повноваженнями з притягнення до відповідальності посадовців незалежно від їхнього місця в ієрархічній структурі влади [3, с. 8].

Корупція у парламенті здійснюється правлячою елітою для захоплення і утримання влади, нейтралізації політичних конкурентів шляхом зовні легітимного, а фактично незаконного заволодіння державними ресурсами для їх використання на власні політичні цілі під майбутні «дивіденди».

Форми такої корупції: лобізм, протекціонізм, вигідне призначення на державні посади, інвестування комерційних структур за рахунок держбюджету, керівництво державними чиновниками комерційними структурами через призначення в них своїх родичів, близьких осіб, створення акціонерних компаній на базі державних підприємств, надання пільг, переваг, виключень із загальних правил для «своїх» фірм і компаній, переведення держмайна в акціонерні товариства, келійне проведення приватизації, навчання дітей за кордоном за рахунок спонсорів тощо.

Для подолання корупції в парламентській діяльності потрібно:

1) демонтувати самі засади корупції – тобто зрощення бізнесу і влади [1, с. 47]. Повинен залишитися реальний бізнес, готовий підпорядковуватись закону;

2) дебіюрократизувати всю державну систему;

3) наявність власного (невипадкового) електорату, що не «накачується» технологічно, а який виникає внаслідок логіки суспільних процесів;

4) запровадити ценз так званої «суспільної благодійності» (обмеження в праві бути обраним на державні посади осіб, що мають судимість чи адміністративні стягнення у зв'язку з посадовими зловживаннями), приводить до ситуації, коли представники криміналітету мають переваги (за рахунок кримінальних капіталів і різноманітних способів незаконного впливу на електорат) домогтися успіху у виборчій кампанії. Ця обставина значною мірою підриває авторитет існуючої представницької влади в очах населення. Політична влада багатьма «авторитетами» визнається сьогодні найбільш прибутковим «бізнесом»;

5) мінімізація негативних наслідків лобізму. Через прийняття закону про лобізм, законодавче забезпечення прозорості результатів голосувань у законодавчих органах;

6) формування механізму стримування і противаг, підконтрольності (відповідальності) державної влади перед суспільством, прозорість процесу прийняття основних державних рішень (у т.ч. кадрових).

Головною передумовою успіху протидії політичній корупції в Україні була і залишається політична воля.

Список використаних джерел

1. Бусол О. Ю. Олігархізація політичної влади в Україні як одна із специфічних форм організованої злочинності. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2011. № 2–3 (25–26). С. 46–54.

2. Головін О., Беяков М. Сучасні тенденції розвитку антикорупційного законодавства України. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 1. С. 67–75.

3. Корнієнко М. В. Проблеми боротьби з корупцією та шляхи їх розв'язання. *Науковий вісник НАВС України*. 2003. Ч 2. № 1. С. 3–13.